

УДК 001.8:005.336.2:378.011.3-051:78

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.341934>

Мирослава Качур, кандидат педагогічних наук, доцент,
вчений секретар Комунального закладу “Закарпатський інститут
післядипломної педагогічної освіти” Закарпатської обласної ради
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9311-5741>

Леся Попівняк, викладач диригування, викладач вищої категорії
Відокремленого структурного підрозділу “Гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж Мукачівського державного університету”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2396-7313>

Валерій Карманов, викладач диригування, викладач другої категорії
Відокремленого структурного підрозділу “Гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж Мукачівського державного університету”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8007-2546>

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті представлено окремі аспекти розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті їх професійної підготовки. Проаналізовано трактування поняття “дослідницька компетентність” та розглянуто її компонентну структуру відповідно до пізнавальної діяльності. Встановлено, що основу дослідницької діяльності складають інтелектуальні та практичні уміння. Звернено увагу на художньо-комунікативні уміння, які враховують художньо-творчу природу музично-педагогічної діяльності. Розглянуто форми навчальної дослідницької діяльності здобувачів музично-педагогічної освіти та розкрито напрямки дослідницького пошуку в процесі опанування фаховими виконавськими та музикознавчими дисциплінами.

Ключові слова: компетентність; дослідницька компетентність; музично-педагогічна діяльність; дослідницькі вміння.

Лит. 11.

Myroslava Kachur, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Academic Secretary of Municipal Institution “Transcarpathian Institute of
Postgraduate Pedagogical Education” of the Transcarpathian Regional Council
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9311-5741>

Lesya Popivnyak, Lecturer of Conducting, Lecturer of the Higher Category,
Separate Structural Unit “Humanities and Pedagogical Vocational College,
Mukachevo State University”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2396-7313>

Valery Karmanov, Lecturer of Conducting, Lecturer of the
Second Category, Separate Structural Unit
“Humanities and Pedagogical Vocational College, Mukachevo State University”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8007-2546>

DEVELOPMENT OF RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The article presents aspects of the development of research competence of future music teachers in the process of their professional training. The interpretations of the concepts of “competence” and “research competence” are analyzed. It is established that research activity is at the core of research competence. In accordance with the structure of cognitive activity, the components of the structure of research competence are considered. The content and component structure of research activity is characterized, which includes the following components: 1. motivational and value-based; 2. cognitive; 3. operational and activity-based; 4. reflective and analytical; 5. creative. Attention is drawn to the classification of research skills of future music teachers. It has been established that intellectual and practical skills are of paramount importance in the research activity of teachers. The important role of artistic and communicative skills in music education is also noted, as they ensure the depth of research analysis, contribute to the development of critical and imaginative-associative thinking, aesthetic reflection, empathy, and mastery of various methods of artistic communication.

The multifunctionality of the music teacher’s activities is taken into account, who acts as a teacher – teaching children the basics of musical art, an educator – contributing to the upbringing and formation of spiritual values of the individual, a musician – transmitting and disseminating musical art. Accordingly, the following areas of research activity are presented: general pedagogical, musical-pedagogical, and musical-performance. The forms of students’ educational research activity are considered: educational research work (coursework, bachelor’s, and diploma research) and research tasks during the study of professional disciplines. The areas of research in the process of mastering professional performing and musicological

disciplines are presented. It is noted that the research of a music teacher requires knowledge of musical art and established interpretative models of works, which serve as means of achieving pedagogical results in music-pedagogical research.

Keywords: competence; research competence; music education activities; research skills.

Постановка проблеми. Сучасний вектор реформування національної системи освіти спрямовано на наближення її змісту до науки та переорієнтацію освітнього процесу з традиційної знаннєвої парадигми до інноваційної моделі навчання, що відображено в державних законодавчих документах України “Про вищу освіту” (2014), “Про освіту” (2017), “Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності” (2021), “Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки” (2022) та ін. Науковий характер освіти, інноваційність, мобільність, розвиток критичного мислення сьогодні є стратегічними цілями освітньої політики, що посилює значущість науково-дослідницької складової в професійній підготовці вчителів як ключової характеристики їх професіоналізму, невід’ємного компонента загальної та професійної культури майбутнього фахівця.

Науково-дослідницький підхід в мистецькій освітній галузі акцентує увагу на утвердженні проблемно-пошукового стилю навчання, формування здатності майбутніх учителів музичного мистецтва до здійснення самостійної дослідницької діяльності. Сучасний вчитель музичного мистецтва є носієм культуротворчої та інноваційної місії, дослідником, який володіє евристичними і дослідницькими способами розв’язання професійних проблем, здатний самостійно орієнтуватися в науково-педагогічній та мистецькій інформації, передбачати шляхи культурного й духовного зростання своїх вихованців, досліджувати, аналізувати, узагальнювати, науково обґрунтовувати власні ідеї та судження, готовий сміливо та творчо діяти. У такому контексті актуалізується проблема формування та розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як важливої складової їх професійно-особистісного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти формування дослідницької компетентності майбутніх учителів досліджували О. Антонюк, М. Головань, А. Деркач, О. Микитюк, С. Сисоєва, Г. Цехмістрова, О. Ярошенко, В. Яценко та ін. Вчені вважають дослідницьку компетентність ключовою складовою професійної компетентності, яка є компонентом особистісного самовдосконалення, інтелектуального й духовного розвитку майбутнього фахівця.

Особливості організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва представлено у працях А. Болгарського, Е. Бриліна, С. Горбенка, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, А. Растригіної, О. Ростовського, О. Рудницької, В. Тушевої, О. Шевнюк та ін. У наукових

розвідках вчені розглядають дослідницьку діяльність як складову інноваційної компетентності, яка відображає здатність до впровадження музично-педагогічних інновацій; визначають її як найвищий рівень творчості вчителя музики; підкреслюють гуманістичну значущість в утвердженні ціннісного ставлення до особистості й мистецтва.

Сьогодні посилюються вимоги до науково-дослідницької компетентності фахівців з вищою освітою, оскільки наукові дослідження є джерелом пошуку, що сприяють збагаченню теорії та практики освіти й забезпечують формування творчої індивідуальності вчителя (О. Рудницька) [9, 194]. Учені наголошують на розвитку творчого мислення, індивідуальних здібностей, дослідницьких навичок в процесі науково-дослідницької діяльності, що дозволяє готувати активних ініціативних спеціалістів; відзначають значущість дослідницької компетентності у розвитку наукової інтуїції, глибини мислення, творчих підходів до сприйняття знань та їх практичного застосування при вирішенні професійних завдань (С. Горбенко) [4, 16]. Завдяки дослідницькій компетентності реалізуються уміння критичного мислення та рефлексивного аналізу, швидке адаптування особистості у соціальному та професійному середовищах, розвиваються здатність досліджувати проблеми, висувати судження на основі виважених даних, приймати рішення на раціональних засадах [7, 86].

Наявність дослідницької компетентності стає показником готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до творчого перетворення дійсності, оскільки відображає здатність планувати, організовувати та здійснювати пошуково-перетворювальну діяльність у полі музично-педагогічної реальності. Як відмічають науковці, ефективність формування дослідницької компетентності залежить від наявності усвідомлених знань, умінь, навичок, способів діяльності та ціннісних установок особистості майбутніх фахівців [3, 57].

Таким чином, розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як дієвого засобу використання науково-педагогічних знань у вирішенні професійних завдань потребує більш детального розгляду організації, супроводу та контролю дослідницької діяльності майбутніх фахівців під час їх професійного становлення в закладах вищої освіти.

Мета статті – розкрити окремі аспекти розвитку дослідницької компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Слід зауважити, що у визначенні сутності поняття “дослідницька

компетентність” важливо враховувати зміст його конститутивної складової – “компетентність”, яка в Законі України “Про освіту” визначена як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну подальшу навчальну діяльність [6]. Узагальнюючи смислове навантаження поняття “компетентність” у різних дослідженнях науковців, можна представити його тлумачення як здатність (С. Боднар, В. Луговий, А. Хуторської) і готовність (І. Полубоярина, О. Савченко, М. Холодна) особистості творчо (І. Зязюн, О. Савченко) вирішувати проблеми і завдання у певній галузі (М. Головань, І. Зимня, М. Холодна), гнучко адаптуватися до змін і мобільно діяти (І. Галяміна), опираючись на систему власних переконань та цінностей (А. Хуторський), набутий досвід (І. Бех), знання і вміння у певній галузі (І. Зимня, М. Холодна).

Дослідницька компетентність є однією із ключових, оскільки допомагає перенести дослідницький підхід у різні сфери діяльності та застосовувати в різних ситуаціях, пройти шлях вирішення поставленого завдання через евристичні підходи, не використовуючи відомі алгоритми, що підтверджує її поліфункціональність, універсальність і надпредметність [2, 243].

М. Головань, В. Яценко розглядають дослідницьку компетентність як цілісну, інтегративну якість особистості, що поєднує в собі знання, вміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності [3, 61]. Запропоноване науковцями визначення підкреслює значимість творчої практичної дослідницької діяльності як основи, джерела та механізму дослідницької компетентності. Через активну участь у дослідженні особистість розвиває здатності ефективно діяти, які стають складовими компетентності.

Т. Бабенко відзначає, що дослідницька компетентність демонструє здатність до діяльності і тлумачить її як інтегральну особистісну якість, що виражається в усвідомленій готовності та здатності самостійно освоювати та отримувати систему нових знань у результаті перенесення смислового контексту діяльності від функціонального до перетворювального, базуючись на засвоєній сукупності знань, умінь, навичок та способів діяльності. Типовими елементами дослідницької компетентності вчена визначає здібності здійснювати: а) цілепокладання; б) цільове виконання; в) рефлексію [1, 89].

Власний погляд на сутність та зміст дослідницької компетентності викладачів вищого навчального закладу здійснила С. Сисоєва. Вчена розглядає її як інтегровану особистісно-професійну якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності. Таким чином, у запропонованому визначенні чітко прослідковується взаємозв'язок мотивації, професійних знань та творчих здібностей у змісті дослідницької компетентності, сформованість яких стає чинником розвитку та показником творчого становлення фахівців. До структури дослідницької компетентності науковця відносить такі компоненти: мотиваційно-ціннісний; когнітивний; процесуально-діяльнісний; інформаційно-комунікаційний; комунікативний; особистісно-творчий; професійно-рефлексивний [10, 11].

Отже, сутність і зміст дослідницької компетентності розглядається в органічній єдності мотивів та ціннісного ставлення людини до дослідницької діяльності, де мотиваційно-ціннісні структури особистості відіграють ключову роль у регуляції когнітивних процесів, формуючи основу емоційно-вольових механізмів та визначаючи соціальну поведінку й професійну активність індивіда. Дослідницька компетентність передбачає здатність та готовність до самостійної пошуково-пізнавальної діяльності, конструктивного переосмислення реальності, самостійності, критичності мислення, отримання нових практичних знань як результату дослідницьких пошуків. Відтак, вона є механізмом творчого розвитку та показником професійного зростання особистості.

Процес становлення дослідницької компетентності спирається на встановлену у психології структуру пізнавальної діяльності. Відповідно до неї, ми пропонуємо визначити основні компоненти дослідницької компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва:

1. *Мотиваційно-ціннісний* – представляє динамічну систему спонукальних засобів, які зумовлюють характер протікання дослідницької діяльності, здійснюють вплив на поведінку і визначають ставлення особистості. Провідними мотивами можуть стати потреби студентів у наукових знаннях, самоосвіті, розширенні мистецької обізнаності, спрямованість на переосмислення культурно-мистецьких, музично-педагогічних явищ, захопленість ідеями та педагогічними досягненнями композиторів-педагогів, вчителів-новаторів тощо. Мотиви формують стійкий інтерес до педагогічних, мистецтвознавчих, культуротворчих і методологічних досліджень, які допоможуть самостійно вирішувати музично-педагогічні завдання на практиці, знаходити нові шляхи подолання проблемних ситуацій.

2. *Когнітивний* (змістовий) – відображає наявну систему професійних та міждисциплінарних наукових знань, а також пізнавальних (інтелектуальних) умінь (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, прогнозування, моделювання, аналіз інформативних джерел, формулювання гіпотез, висновків тощо) науково-дослідницької діяльності. Сформованість цього компонента залежить від мислення, яке є рушійною силою знань. Для вчителя музичного мистецтва логіка дослідницького мислення обумовлена характером, змістом мистецтвознавчих та загальнопедагогічних знань і характеризується інтегративністю поєднання різних способів науково-педагогічного та художнього пізнання.

3. *Операційно-діяльнісний* – забезпечує здатність до здійснення науково-педагогічного пошуку на практиці; характеризує наявність у студентів комплексу спеціально-музичних та науково-педагогічних умінь, а також необхідних професійних якостей, які дозволяють самостійно здійснювати дослідження. Даний компонент відображає володіння способами дослідницької діяльності: уміння бачити і формулювати проблему, мету й завдання дослідження; уміння скласти програму дослідження; уміння застосувати адекватні методи дослідження; уміння узагальнення та інтерпретації інформації; уміння оформлювати результати дослідження.

4. *Рефлексивно-аналітичний* – передбачає уміння об'єктивного самоаналізу і самоконтролю студентами перебігу й результатів їх дослідницької діяльності; уміння критично оцінювати як дослідницькі стратегії, так і власні дослідницькі дії; уміння виявляти помилки та бачити шляхи їх подолання; здатність до мобільності.

5. *Творчий* – відображає конструктивно-продуктивний характер перебігу дослідницької діяльності, її евристичний потенціал, що виражається у здатності до самостійного пошуку нестандартних рішень у вирішенні проблем, генерування нових ідей; креативному мисленні у вирішенні дослідницьких завдань; інноваційному підході до наукової діяльності. Саме наявність цього компонента забезпечує прогресивний характер дослідницької діяльності.

Основу дослідницької діяльності складають уміння. В. Тушева відзначає, здібності вчителя-дослідника реалізуються в умінях, які вчена класифікує на: інтелектуальні, дослідницькі, методологічні, смислопошукові, рефлексивні, креативні [11, 205]. М. Головань, В. Яценко розглядають дослідницькі вміння як сукупність інтелектуальних, практичних й організаторських умінь, спрямованих на виконання діяльності дослідницького характеру. Ядро дослідницьких дій, зауважують автори, складають інтелектуальні вміння, практичні ж являють собою механізм оволодіння певними способами пошукової діяльності, що дає практичні результати – нові знання, факти, закономірності [3, 58].

На нашу думку, важливу роль в дослідницькій діяльності вчителя музичного мистецтва відіграють художньо-комунікативні вміння, які враховують художньо-творчу природу музично-педагогічної діяльності, особливості художньої взаємодії з творами мистецтва та художньо-педагогічного спілкування і спрямовані на розкодування художніх цінностей з метою збагачення духовного світу суб'єктів освітнього процесу. До таких умінь слід віднести: уміння інтерпретувати художньо-образний зміст на основі глибокого дослідження та розуміння його культурного, соціального, історичного, політичного контексту; уміння здійснити художньо-педагогічний аналіз творів мистецтва і використати їх педагогічний потенціал; уміння семіотичного аналізу музичного тексту як знакової системи, що передбачає виявлення художніх кодів, символів, які формують смислову структуру твору та забезпечують його комунікативну ефективність у педагогічному процесі тощо. Художньо-комунікативні вміння також передбачають здатність аргументовано пояснювати і розкривати тему дослідження, уміння толерантно сприймати альтернативну точку зору, вислуховувати протилежну думку, уміння презентувати власні ідеї, вести конструктивний діалог тощо. Художньо-комунікативні вміння не лише забезпечують глибину дослідницького аналізу, а й сприяють розвитку критичного та образно-асоціативного мислення, естетичної рефлексії, емпатії, оволодінню різними способами художньої комунікації.

Як вже було відмічено, розвиток дослідницької компетентності залежить від умотивованості студентів до пошукової роботи, їхнього інтересу до теми дослідження, методів активного навчання, які спонукають до пізнання і сприяють включенню майбутніх вчителів музичного мистецтва у систему активних пізнавально-дослідницьких дій. Процес формування дослідницьких умінь передбачає поступове ускладнення проблемно-пошукових завдань, “вихід за межі” програмового матеріалу і розширення інформаційного поля для пошуку, звернення до різних наукових знань із суміжних галузей, встановлення взаємозв'язку між теорією та її практичним втіленням в навчанні.

У змісті професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва навчальна дослідницька робота інтегрується в освітній процес через різноманітні форми навчальної діяльності студентів, серед яких:

- написання курсових, дипломних, магістерських робіт;

- вивчення музично-теоретичних (реферати; доповіді; тези; індивідуальні дослідницькі завдання) та музично-виконавських дисциплін (музично-теоретичний аналіз твору; музична рецензія; анотація; історична довідка тощо);

- проходження педагогічної практики (перевірка на практиці теоретичних положень; пошук методичних підходів; застосування діагностувальних методик; впровадження емпіричних методів дослідження);

- участь у науковому гуртку, проектно-дослідницькій роботі;

- виконання міжвузівських наукових досліджень у форматі творчої співпраці між закладами вищої освіти;

- участь у наукових студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, засіданнях круглого столу;

- лекторсько-просвітницька діяльність тощо.

Слід врахувати, що музично-педагогічна діяльність вчителя музичного мистецтва як особливий вид художньо-педагогічної діяльності, спрямованої на формування в учнів основ музичної культури в процесі оволодіння музично-виконавськими вміннями та музично-естетичними компетентностями, синтезує педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську, дослідницьку складові і передбачає вміння самостійно узагальнювати та систематизувати отримані знання. Така багатofункціональність обумовлена ще й тим, що вчитель музичного мистецтва в школі одночасно виступає у ролі педагога – навчає дітей основам музичного мистецтва, вихователя – сприяє вихованню та формуванню духовних цінностей особистості, музиканта – транслює та поширює музичне мистецтво [5, 39]. Саме тому дослідницький пошук здобувачів освіти спрямовується у загальнопедагогічному, музично-педагогічному та музично-виконавському напрямках з урахуванням інтегративного та міждисциплінарного підходів.

Як відмічає О. Олексюк, досліднику-початківцю не слід відразу братися за розгляд широкої теми, однак вона має цікавити студента, повинна бути перспективною та актуальною, забезпеченою джерелами інформації. На думку вченої, тематика досліджень може бути пов'язана як з музично-педагогічним дискурсом, так і з виявленням духовних і моральних корелят у мистецькій освіті, її ціннісно-сислової домінанті, пошуком різноманітних модусів осягнення музичного мистецтва; розвитком творчо-креативних ресурсів особистості у мистецькому просторі, чуттєво-емоційним самовиявленням і самостворенням, визначенням стратегій розвитку музичної обдарованості вихованців; розвитком інтелектуального, рефлексивно-аналітичного потенціалу в мистецькій діяльності, логіко-ейдетичним осмисленням художнього тексту, визначенням інтерпретаційних схем в умовах виконавської практики тощо [8, 59].

Ми погоджуємося з позицією В. Тушевої, що дослідницький пошук вчителя музики заломлюється відповідно завданням художньо-естетичного навчання і виховання, різним аспектам мистецької

освіти, що вимагає знань самого музичного мистецтва, сформованих інтерпретаційних зразків творів, які слугують засобами досягнення педагогічних результатів у музично-педагогічному дослідженні. Саме дидактична потужність обраного мистецького матеріалу, зазначає дослідниця, визначить ефективність практичної роботи вчителя-дослідника-музиканта [11, 114].

Відтак, розвиток дослідницьких умінь в процесі вивчення фахових дисциплін музикознавчого, музично-теоретичного спрямування, а також музично-виконавських дисциплін є однією з важливих основ для успішного проведення в подальшому науково-педагогічних досліджень з теорії та методики музичного навчання. Впровадження у їх зміст завдань проблемно-пошукового характеру стане початком формування дослідницьких знань та умінь і спонукатиме студентів до активної пізнавальної діяльності, сприятиме їх самоосвіті та самореалізації.

Як відомо, в процесі вивчення музично-виконавських дисциплін центральним об'єктом роботи є музичний твір, що вже передбачає дослідницькі дії, зокрема, самостійний аналіз та прочитання авторського тексту, вивчення та розбір композиторських творчих прийомів, розучування та пошук засобів виразності, відпрацювання технічних та художніх елементів тощо. В такому контексті вектор дослідницьких інтересів студентів спрямовується на:

- висвітлення музичних явищ, культурних процесів в мистецтві даного періоду;

- розкриття творчих ідей композитора, усвідомлення особливостей його музичної мови, композиторських композиційних прийомів, музичних новацій;

- аналіз різних інтерпретацій у виконавському трактуванні твору;

- дослідження історії створення твору та його художнього контексту;

- дослідження особливостей емоційного впливу на сприймання слухачів;

- аналіз музично-сислового та емоційно-образного змісту, його стилевих та жанрових особливостей;

- аналіз-порівняння тексту з редакційною інтерпретацією художнього змісту твору;

- пошук музичних творів, які є "співзвучними" його художньо-образному змісту, у яких наявна змістова єдність "духовної" інтонації тощо.

Для дисциплін музикознавчого спрямування основу досліджень становлять теоретичні напрацювання й результати музично-теоретичного аналізу. Дослідницькі пошуки студентів можна зосередити на:

- аналізі еволюції музичних форм, стилів і технік у різні історичні періоди;

- аналізі гармонійної, ритмічної та мелодійної структур твору, що допомагає зрозуміти особливості композиторського мислення;

- вивчення традицій та новацій у творчості композиторів;
- дослідження музичної спадщини певного регіону, локальної музичної культури;
- вивчення історії виникнення музичних інструментів та їх майстрів, аналіз акустичних та виражальних властивостей;
- дослідження особливостей творчого доробку майстрів народної творчості;
- дослідження історії становлення музично-театральних жанрів, створення перших оперних театрів тощо.

Обираючи тему для дослідження, необхідно керуватися як особистим інтересом студентів, їх уподобанням, так і вчити бачити актуальність проблематики, розуміння та значимість отриманих нових знань, їх практичне використання у вирішенні музично-педагогічних завдань в роботі з учнями.

Висновки. Таким чином, дослідницька компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва є важливим чинником формування його здатності та готовності до творчої інноваційної музично-педагогічної діяльності, показником професійного самовдосконалення та саморозвитку. Вона виявляється у здатності студентів бачити проблему, сформулювати гіпотезу, проаналізувати факти, причини та наслідки, самостійно сформулювати висновки та узагальнення. Розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва лежить у площині їх дослідницької діяльності, яка має творчий, практико-орієнтований, пізнавально-пошуковий характер і передбачає комплексну цілеспрямовану поетапну роботу з розвитку дослідницьких умінь і навичок студентів в системі фахової підготовки. Головною умовою успішного розвитку дослідницької компетентності майбутніх фахівців стає умотивованість до дослідницького пошуку, яка впливає на розумово-пізнавальні процеси дослідницької діяльності, визначає готовність до самостійності у вирішенні професійних завдань, характер пошукової активності, ціннісні орієнтири в професійній діяльності.

Беручи до уваги реформування мистецької освіти на сучасному етапі її становлення, впровадження україноцентризму як найважливішого принципу організації навчального змісту, вважаємо за необхідне розширити коло наукових пошуків студентів у напрямку дослідження українського музикознавства, вивчення історії та музичної культури рідного краю в процесі опанування музично-виконавськими дисциплінами вже на початкових етапах навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Т. Розвиток дослідницької компетентності вихованців у позашкільній освіті. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 216. С. 87–91.

2. Бойко С. Українознавче спрямування освітніх галузей як чинник збереження і розвитку національного культурного середовища. *Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення*: колективна монографія. Київ : НДПУ, 2018. С. 237–246.

3. Головань М.С., Яценко В.В. Сутність та зміст поняття “дослідницька компетентність”. *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі*. 2012. Випуск VII. С. 55–62.

4. Горбенко С. Навчально-наукова діяльність студентів з методики музичного виховання : навчально-методичний посібник. Київ : Освіта України, 2010. 180 с.

5. Дікун І.А. Формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики : монографія. Київ : НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2019. 242 с.

6. Закон України “Про освіту”. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>

7. Карпова Л. Дослідницька компетентність вчителя нової української школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 1 (168). С. 85–89.

8. Олексюк О.М., Тушева В.В. Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки : навч. посіб. Київ. ун-т ім.Б. Грінченка, 2020. 176 с.

9. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

10. Сисосва С.О., Козак С.О. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. Київ : ТОВ “Видавниче підприємство “ЕДЕЛЬВЕЙС”, 2016. 155 с.

11. Тушева В.В. Формування науково-дослідницької культури майбутнього вчителя музики в процесі професійної підготовки: теорія і практика: Монографія. Харків: Майдан, 2015. 450 с.

REFERENCES

1. Babenko, T. (2024). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykhovantsiv u pozashkilni osviti [Development of research competence of educators in out-of-school education]. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*. Vol. 216. pp. 87–91. [in Ukrainian].

2. Boiko, S. (2018). Ukrainoznavche spriamuvannia osvitykh haluzei yak chynnyk zberezhenia i rozvytku natsionalnoho kulturnoho seredovyscha [Ukrainian studies in education as a factor in the preservation and development of the national cultural environment]. *Ukraine and Ukrainian identity in ethnocultural processes: conceptual generalizations: collective monograph*. Kyiv, pp. 237–246. [in Ukrainian].

3. Holovan, M.S. & Yatsenko, V.V. (2012). Sutnist ta zmist poniattia “doslidnytska kompetentnist” [The essence and meaning of the concept of “research competence”]. *Theory and methodology of teaching fundamental disciplines in higher education*. Vol. VII. pp. 55–62. [in Ukrainian].

4. Horbenko, S. (2010). Navchalno-naukova diialnist studentiv z metodyky muzychnoho vykhovannia : navchalno-metodychnyi posibnyk [Educational and scientific activities of students in music education methodology: educational and methodological manual]. Kyiv, 180 p. [in Ukrainian].

5. Dikun, I.A. (2019). Formuvannia dosvidu tvorchoi diialnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u protsesi pedahohichnoi praktyky [Developing Creative Activity Experience of Future Music Teachers in the Process of Pedagogical

Practice]. *Monograph*. Kyiv : Drahomanov National Pedagogical University, 242 p. [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" (2017). [About education]. Available at: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> [in Ukrainian].

7. Karpova, L. (2019). Doslidnytska kompetentnist vchytelia novoi ukrainskoi shkoly [Research competence of teachers of new Ukrainian school]. *Youth & market*. No. 1(168), pp. 85–89. [in Ukrainian].

8. Oleksiuk, O.M. & Tusheva, V.V. (2020). Metodolohiia naukovykh doslidzhen u haluzi mystetstvoznavstva ta muzychnoi pedahohiky : navch. posib. [Methodology of scientific research in the field of art history and music pedagogy: a textbook]. Kyiv, 176 p. [in Ukrainian].

9. Rudnytska, O.P. (2005). Pedahohika zahalna ta mystetska : navchalnyi posibnyk [General and Art Education: A Textbook]. Ternopil, 360 p. [in Ukrainian].

10. Sysoieva, S.O. & Kozak, S.O. (2016). Rozvytok doslidnytskoyi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly: navchalnyi posibnyk [Development of Research Competence of Teachers of Higher Education: a manual]. Kyiv, 155 p. [in Ukrainian].

11. Tusheva, V.V. (2015). Formuvannia naukovo-doslidnytskoi kultury maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi profesiinoi pidhotovky: teoriia i praktyka [Formation of the scientific and research culture of future music teachers in the process of professional training: theory and practice]. *Monograph*. Kharkiv, 450 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.08.2025

UDC 376]:37:061.1ЄЄ

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.336013>

Olga Iatsyshyna, Ph.D. (Pedagogy), Lecturer of the Pedagogy and Educational Management Department, International Education Manager, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1494-3969>

EU EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR IMPACT ON INTERNATIONALIZATION AND INCLUSION IN HIGHER EDUCATION

In the context of globalization, growing mobility, and increasing social diversity, education in the European Union (EU) plays an important role in encouraging integration, innovation, and fairness. This article looks at how EU education policies, especially those focused on internationalization and inclusion, are changing higher education in EU countries and influencing changes in partner countries like Ukraine. It also considers the historical development of internationalization policies to show how these approaches have evolved over time. By examining key policy documents, academic studies, and major initiatives such as the Erasmus+ programme, the Bologna Process, and the European Universities Initiative, the paper shows how the EU supports cooperation across borders, aligns academic standards, and helps more people, including those from underrepresented groups, access education.

The article pays special attention to how internationalization and inclusion policies have developed and how they are put into practice by universities. It also highlights steps Ukrainian universities are taking to follow EU priorities, such as joining international university alliances, creating joint degree programmes, and improving support for diverse students. It also notes what Ukrainian higher education can borrow from the EU to further improve its own policies and practices. While there has been clear progress, challenges still remain, especially when it comes to fairness in education, better intercultural understanding, and inclusive teaching. By analyzing both the achievements and the challenges in implementing internationalization and inclusion goals, the article seeks to provide insights into the transformative role of EU policy in shaping the future of higher education.

The article concludes that closer ties with EU education policies give Ukrainian universities a good chance to improve the quality of their education and to join a more inclusive, fair, and worldwide academic community that values diversity and encourages cooperation across countries.

Keywords: internationalization; inclusion; EU education policy; Ukrainian universities; higher education reform.

Ref. 9.

Ольга Яцишина, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки та менеджменту освіти, провідний фахівець ННЦ МОС Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1494-3969>

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЄС ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЮ ТА ІНКЛЮЗІЮ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

У контексті глобалізації, зростання мобільності та соціальної різноманітності освіта в Європейському Союзі (ЄС) дедалі більше розглядається як стратегічний інструмент сприяння інтеграції, інноваціям та соціальній справедливості. У статті проаналізовано, як політика ЄС у сфері освіти, зокрема зосереджена на інтернаціоналізації та